

जीवनाचे लक्ष्य

मनुष्य जन्माला येतो, चांगले-वाईट जीवन जगतो आणि एक दिवस या जगातून निघून जातो. जन्माचा उद्देश्य, कर्तव्य आणि सार्थकता याविषयी तो जाणून घेण्याचा कधीच प्रयत्न करीत नाही. जीवनात मान-मरातब, पैसा-अडका मिळवणे महाल-माडी उभारणे एवढीच काय ती या जीवनाची इतिकर्तव्यता आहे काय? मी कोण आहे? आलो कोठून आणि जाणार कुठे? हे जाणून घेणे आवश्यक नाही का? वास्तविक जीवनाचा अर्थ समजून घेण्यासाठी आणि अर्थपूर्ण जीवन जगण्यासाठी या सर्व प्रश्नांची उत्तरे शोधणे आवश्यक आहे. अध्यात्म शास्त्र मानवाला या सर्व प्रश्नांची उत्तरे प्रदान करते. वेद-ग्रंथ-शास्त्रांच्या माध्यमातून युगानुयुगे ऋषि-मुनींनी, संत महात्म्यांनी आणि अवतारी पुरुषांनी मानवाचे लक्ष या गोष्टींकडे वेधण्याचा प्रयत्न केला. परंतु माणसाने अजूनही म्हणावे तसे लक्ष जीवनाच्या या मुख्य अंगाकडे दिलेले नाही असेच म्हणावे लागेल.

महापुरुषांनी म्हटले आहे की,

निद्रा भोजन भोग भय | पशु पुरुष समान |

ज्ञान अधिक एक नरन में | ज्ञान बिना पशु जाण |

झोप घेणे, भोजन घेणे, संतती निर्माण करणे आणि भीती वाटणे या चारही गोष्टी मनुष्य आणि पशु यांच्यामध्ये सारख्याच आहेत. पशु आणि मानव यांच्यामध्ये जर फरक व्हायचा असेल तर तो केवळ एका इतानामुळेच होऊ शकतो. आध्यात्मिक भाषेत "ज्ञान" या शब्दाचा अर्थ आत्मज्ञान किंवा ब्रह्मज्ञान असा आहे. याचाच अर्थ "मी कोण आहे" हे जाणून घेणे म्हणजेच ज्ञान होय. हे ज्ञान अवगत नसेल तर अशा माणसाला साधु-संतांनी पशुवत दर्जा दिलेला आहे. ज्ञानाची परिभाषा समजावताना समर्थ रामदास स्वामी दासबोधामध्ये लिहितात-

एक ज्ञानाचे लक्षण | ज्ञान म्हणजे आत्मज्ञान | पाहावे आपणासी आपण | या नांव ज्ञान |

मुख्य देवास जाणार्हे | सत्य स्वरुप ओळखावे | नित्यानित्य विचारार्हे | या नांव ज्ञान |

माणसाला वाटते की, हे ज्ञान, देव आणि भक्ती हा आपला विषय नाही. काही लोकांना वाटते की, या पुराणातील भाकडकथा आहेत, तर काही लोकांच्या मते भक्ति करण्यासाठी संसाराचा त्याग करावा लागेल. काही तरी सबब सांगून माणूस जीवनाच्या या मुख्य गोष्टीपासून दूर राहण्याचा प्रयत्न करीत असतो.

प.पू.निरंकारी बाबा हरदेवसिंहजी महाराज यांनी याविषयी प्रतिपादन करताना आपल्या प्रवचनामध्ये सांगितले की, हे मानवा तू कोणत्या खोट्या भ्रमात अडकला आहेस? अजून काही बिघडले नाही. तू जागा हो व आपले हीत साध्य करून घे. अजून वेळ गेलेली नाही. जोपर्यंत तुझे श्वास चालू आहेत तोपर्यंत तुला हे कार्य करणे शक्य आहे. (ईश्वराला जाणणे शक्य आहे). परंतु ज्यावेळी हे श्वास बंद होतील तेव्हा तुला काहीच साधता येणार नाही. तरी हे श्वास असेपर्यंतच तू आपल्या नीजस्वरुपाची ओळख करून घे व त्या स्वरुपाशी एकात्मता साध.

- स.वि.लव्हटे
जुईनगर, नवी मुंबई